

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

JOANNIS MELCHIORIS KEMPER,

O R A T I O

D E

MORALIUM DISCIPLINARUM DIG-
NITATE AD CAETERAS DISCI-
PLINAS COMPARATA.

JOANNIS MELCHIORIS KEMPER,

O R A T I O

D E

MORALIUM DISCIPLINARUM
DIGNITATE AD CAE-
TERAS DISCIPLINAS
COMPARATA.

HABITA D. VI. MAJI ANNI MDCCCIX.

C U M

IN UNIVERSITATE REGIA HOLLANDIAE

JURIS NATURAE GENTIUM ET PUBLICI NEC NON HISTORIAE
CIVILIS EUROPAE INDE A MAXIMILIANO I
PROFESSIONEM AUSPICARETUR.

LUGDUNI BATAVORUM,
APUD H A A K ET S O C I O S,
M D C C C I X.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
PRESS

RECTOR MAGNIFICE !

UNIVERSITATIS REGIAE CURATORES ILLUSTRISSIMI .

CIVITATIS LEIDENSIS CONSUL EIQUE ADJUNCTI QUATUORVIRI, VIRI HONORATISSIMI.

EJUSDEM CIVITATIS PRAETOR ET JUDICES, VIRI GRAVISSIMI!

QUARUMVIS DOCTRINARUM PROFESSORES CLARISSIMI!

QUI COLLEGIIS ILLIS ATQUE TRIBUNALI ACADEMICO AB ACTIS ESTIS, VIRI SPECTATISSIMI!

ORACULORUM SACRORUM INTERPRETES PLURIMUM VENERANDI!

QUA-

QUARUMVIS ARTIUM ET DISCIPLINARUM DOCTO-
RES, VIRI ERUDITISSIMI.

CIVES, HOSPITES, CUJUSCUNQUE LOCI ORDINIS AT-
QUE DIGNITATIS, AUDITORES OPTATISSIMI, HU-
MANISSIMI!

VOS DENIQUE JUVENES. LECTISSIMI, HUIUS ACAD-
EMIAE CIVES, PATRIAE SPES, PARENTUM AMOR,
NOSTRA CURA ET VOLUPTAS!

JOANNIS MELCHIORIS KEMPER,

O R A T I O

DE MORALIUM DISCIPLINARUM DIGNITATE AD CAETERAS DISCIPLINAS COMPARATA.

Multa sunt, A. A. H. H.! quibus hic nescio qua veneratione movetur animus & quasi percellitur. Ecquis enim locum hunc intret, neque Palladis hanc atque Musarum sedem Belgicae fortitudinis praemium, Belgicae libertatis monumentum esse cogitet? Ecquis cathedram hanc aspiciat; nec illustrium in memoriam revocet nomina virorum, qui majorum sanguine comparatum sacrarium ita eruditione sua & doctrina & elegantia decoratum posteris reliquerunt, ut, quid magis Lugdunense nomen celebret, fortitudinis an doctrinae fama, si quaeratur, incertum penitus haereat judicium.

A

Haec

Haec autem Belgicae magnitudinis recordatio uti apud omnes venerationem, apud Belgam vero voluptatem summam atque adeo superbiam aliquam excitat, ita oratori, ex hoc loco verba facienti, difficultatem movet maximam. Utut enim sentiat is, quam praeclarum sit ac honorificum illorum ordini virorum adscribi, qui ab excellentibus majoribus derelictam provinciam nunc pro Belgici nominis dignitate sustinent atque tuentur; at simul tamen non potest non intelligere, a se merito postulari, ut ne ex hoc loco quid proferat, nisi quod majorum hac fama, praesentium successorum eruditione & vero exquisitissima auditorum corona dignum sit.

Dignum vero ejusmodi quid, siquidem dicendi forma & gravitas attendantur, ne quaeso a me vobis promitti putetis, A. A. — Quo magis mihi majorum in dicendo merita innotuerint, eo magis etiam, quam difficile sit eorum magnitudinem attingere, perspexi; dicendi materiam non indignam invenire conatus sum. quam tamen non ex intimis disciplinae recessibus disquirendam, sed oblatam forte in vita quotidiana arripiendam esse censui, cum majoris esse momenti soleant, quae tempestive dicantur.

Frequentes eorum sermones novistis, A. A., qui hac nostra aetate, de disciplinis earumque auctoritate disputantes, doctrinae dignitatem non praecipue, sed exclusis fere caeteris, tantum illis tribuere disciplinis solent, quae vel in exponendis atque explicandis naturae phaenomenis, vel in comparandis magnitudinibus, vel in computandis tandem quantitativis versantur. Has enim utiles, has cer-

tas

tas demum & accuratas praedicant, in his veritatem, quasi ad librae lances exactam, nunquam fallente luce splendere clamitant; cum in caeteris omnibus periculi multum, suavitatis aliquid, utilitatis parum, certi fere nihil inveniri doceant.

Gravissimam hic rem agi nemo non videt. Si enim ista valeant, aeterno disputationes vestras silentio premitte, qui de mentis humanae natura, de vero, bono & pulchro differitis. In exilium mittite, praeter Physicas atque Mathematicas disciplinas, omnes, quae a Philosophia nomen habent, doctrinas. Ludicra tantum agitis certamina, quae sapientes illi homines rideant; verba sunt & voces, non res, in quibus operam ponitis, & civitatis adeo quietem & salutem non raro turbant vestra & evertunt praecepta: verum & sic vos pudeat etiam, Viri optimi, qui praeclaris me huc vocastis conditionibus, ut scilicet in disciplinis his periculosis, inutilibus & incertis defudarem.

At non ita vos judicastis, Viri acutissimi! neque melius etiam & dignius auspiciari me novum posse munus existimavi, quam si a contundenda hac arroganti atque absurda, verum auctoritate tamen doctorum quorundam & vulgi opinione firmata sententia principium fumerem. Omnium vero disciplinarum, quae conviciis istis petuntur, causam agere, neque tempus permittit, neque instituti ratio. De moralibus tantum doctrinis agam. Neque has etiam ab omnibus, quas recensui, injuriis vindicabo. Tritum illum atque communem locum de periculo, quod a naturalis juris studio civi-

ratibus immineat, non attingam: fecerunt hoc ante me multi & fecerunt praeclare. Nec profecto sophistarum quorundam infania rectius huic disciplinae vitio vertitur, quam si quis propter Astrologorum atque Alchymistarum, quos vocant, somnia praeclaras Astronomiae atque Chemiae disciplinas contemnat. Qui superest, locum occupabo, vacuum illum quidem, verum inter caeteros adeo gravem, ut graviolem plane nullum existimem. Dicam enim *de moralium disciplinarum dignitate ad caeteras disciplinas comparata*, & in hoc potissimum nunc versabitur oratio, ut certiolem atque firmiolem caeterarum doctrinarum veritatem non esse ostendam ea, quae in disciplinis moralibus luet. Aliarum meritis nihil detraham, sed ejectae turpiter ab iniquis fororibus fororis causam agere & mea mihi pietas suasit, & vero iussit novi muneris ratio. Vos A. A. linguis auribusque favete.

In omni caussarum patrocinio a constituenda lite principium sumendum esse, & usus voluit, & exigit rei natura. Eandem & nos viam sequamur, idque magis adeo in hac disputatione, ne ab ipso limine iudicii nos repellant adversarii, qui sibi propriam quasi accuratam in disputando diligentiam volunt.

Non est igitur, A. A. O. O! eadem haec nostra caussa, quam contra CARNEADEM apud Romanos CICERO, apud nostrates GROTIUS egerunt. Ipsam illi iustitiam defenderunt, & non hominum arbitrio aut incerta quadam & vaga utilitate, verum ipsa natura iustum ab iniusto secerni ostenderunt.

Nec

Nec abstrusam quoque nunc, quae scholarum est, agimus controversiam, utrum justum illud & bonum; in quibus moralis versari philosophia solet, sua tantum nec mutuata luce splendeant, an vero mentis nostrae legibus ita temperentur ac regantur, ut quae bona nobis & iusta videri debeant, non quae bona & iusta sint, affirmare queamus.

In eo tantum nunc versatur disputatio, utrum, quae bona dicimus & iusta, sive menti nostrae sive rerum naturae originem debeant, certas adeo sequantur regulas, ut eorum quoque recte disciplina dici ac doctrina possit. — Agnoscunt enim illi, quos nunc volumus, agnoscunt aliud bonum, aliud malum, aliud iustum, aliud iniustum, aliud pulchrum, aliud fordium, aliud civitatibus utile, aliud noxium esse; sed doctrinam iusti, sed doctrinam boni pulchrique aggrediuntur, sed in his positam diligentiam atque studium alto supercilio rident, quasi haec certa facere qui ratione postulent nihilo plus agant, quam si operam dent, ut cum ratione insaniant.

Habetis, quam objiciunt adversarii, accusationem, A. A.! nunc de illius causa & argumentis breviter videamus.

Quod in caeteris vitae quotidianae rebus fieri videmus, ut continuae sint fere mutationes, atque nunc haec, nunc iterum alia vivendi ratio magis placeat; illud idem utrum in republica quoque literata valeat, quis in dubium vocet, qui ad doctrinarum historiam paullo tantum accuratius respexerit? — Auxilium alicujus artis vel doctrinae invocent tempora; statim omnes eam colunt, fovent &

extollunt. Exoriatur aliquis, qui in hoc vel illo genere disciplinarum praeclare mereatur; statim omnes, quasi agmine facto, in eundem campum ruunt, ut ejusdem laudis fiant participes. Exemplo plerique reguntur. Egregium unum aut oratorem aut poetam aut philosophum nulla fere aetas vidit. Eorum, quae praeclare fiunt, pretium adeo a temporibus pendet: nec si delicatiores recte mulierculas comici rideant, quae nova quaeque ornamenta novasque vestes pristinis elegantiora & meliora nullis non argumentis praedicant, diversum profecto de literatorum plebe non potest esse iudicium, quae perinde novam quamque studiorum rationem, nescio quibus non titulis, proxime praecedenti praeferat.

Eaedem nostrae quoque aetatis vicissitudines fuerunt. Eximios quorundam de civitate constituenda ac regenda commentarios insignia provocaverant medio fere praecedentis saeculi vitia; statim omnes eandem occupare provinciam vidimus. Accedebant mox, quae haec alerent studia ac foverent, tempora, in mutandis corrigendis atque emendandis civitatum formis fertilissima, & vero sapere vix videbantur, qui de republica non scriberent.

Sed fervorem mox ipse fervor consumpsit & ab emendanda, quin adeo curanda civitate fatiatis atque fastidientibus animis, cum militaribus atque mathematicis disciplinis magis, quae secuta sunt, tempora faverent, has colere, has laudibus efferre omnes coeperunt, ut neglecta nunc & contempta fere jaceant, quae modo omnium suffragia tulerunt.

Caus-

Causam opinionis, de qua diximus, indicavimus, argumenta nunc, quibus illa confirmetur, audiamus.

Aequitatem itaque & bonum justumque per se satis lucere, nec argumentando cognosci defendunt, & incultam laudant nostrarum civitatum plebem barbarasque gentes, quibus idem sit boni malique discrimen. Deinde vanam esse in his positam diligentiam arguunt, & historiam adeo atque communem vitam citant, quae testentur, quam parum utilitatis disquisitiones illae de principio ac finibus boni & justi, de jure gentium ac republica habuerint. Tandem vero, quod illis summum esse videtur, experientia sola homines doceri volunt, atque firmas eas tantum disciplinas dicunt, quae certum aliquod in sensibus externis fundamentum habeant, cum in caeteris, quae ratione tantum cognoscuntur, adeo sit ambigua veritas, ut ab utraque parte eadem fere cum specie disputetur: neque continuas hic omittunt philosophorum controversias, quibus probent vix in his veri aliquod sperari posse, quod non aliis argumentis evertatur.

Praeclara haec fere sapientia est, qua gloriolam sibi multi quaerunt. Talia sunt, quae juvenes recinunt dictata senesque. Illorum vim ac gravitatem explorare nostrum nunc erit.

Liberalitatis vero quale melius argumentum dare possumus, quam ubi a concedendo statim disputationis faciamus initium? Est ita, uti dicitis, lucet aequitas per se, ipsa dubitatio significationem habet injuriae & profecto melius humano generi rerum omnium pa-

rens

rens non prospexisset, si in singulis vitae negotiis argumentorum serie omnes indigeremus; nec tamen quid sibi hoc velit intelligo. Etiam naturae phaenomena videmus, audimus, sentimus, percipimus omnes, neque novum quid ex disputationibus vestris existit. Sed physicum non esse responderis aut astronomum, qui, neglectis, quibus illa phaenomena reguntur, legibus; vel graviora citius cadere corpora, vel solem lucere, vel astra noctu splendere dicat, sed doctrinam in hoc versari arguitis, ut eorum, quae videmus, causae intelligantur & necessitudines, utque his intellectis de incognitis secundum cognita iudicium feramus & contra provisâ sic pericula opportunum quaerere praesidium valeamus. — Recte sane: num vero ex his aliquid in doctrinis moralibus secus est? mihi quidem non videtur. Venerentur bonum quoddam & aequum etiam barbarae gentes & ineulti homines; at quarundam modo virtutum simulacra apud illos reperimus, quae in benevolentia aut fortitudine animi fundamentum habeant. Sciat usu & obscuro quodam sensu, quid in quotidiana vita vel faciendum sit vel omittendum, hominum vulgus, at incidunt saepe tempora, quibus quid bonum sit iustumque non ita statim apparet, at obstant rationi non raro animi impetus & affectus, quibus sibi pro commodis suis fingunt iustum aliquod & bonum homines, at, perinde uti in phaenomenorum serie non singula singularibus regulis reguntur, ita nec singulis actionibus aut temporibus proprias atque separatas leges scripsit ratio. Unum est idemque, quod omnes vel bonas reddit vel pravâs actiones, nec
pro-

profecto unum hoc idemque adeo quis perspicuum dicat, ut de hoc dubitare nemo plane possit. Vana sunt, ad quae vulgus provocat, conscientiae & moralis nescio cuius sensus vocabula, ipsaeque adeo, quas non satis prudenter objicitis, controversiae, hic etiam studio atque diligentiae multum reliquisse naturam, satis superque demonstrare videntur. — De sapientia dixit *SENECA*, naturam nobis femina tantum scientiae non ipsam scientiam dedisse; de bono iustoque idem verum est. Sentimus aliquid nos habere divini, ingeniumque in nobis, sicut simulacrum aliquod dedicatum; verum in singulis vitae negotiis quid simulacrum hoc, quid ratio jubeat, certo definire, hoc opus, hic labor est.

En igitur quid doctrinae nostrae sibi propositum habeant! en, quid illis sit cum vestris disciplinis commune! Ex hominis natura disputandi materiam nos arripimus & haurimus, quam ex mundo rerum externarum vos ducitis; a phaenomenis observandis utriusque sumimus initium; causas ac principia, colligendo, comparando atque abstrahendo, quaerimus ambo, ut a cognitis ad incognita & obscura penetremus; ac profecto causas cognoscere eorum, quibus interna nostra natura censetur, nemo minoris dixerit momenti, quam eorum, quae ad externam modo vitam referuntur.

Sed habent tamen, quod hic respondeant adversarii, A. A.! & communis fere haec illorum vox est: vera sint, quae disputasti, omnia, sed scholarum haec infructuosa est sapientia; ad ornandam, defendendam atque emendandam civilem vitam comparatae sunt disciplinae phy-

B

sicae

ficae atque mathematicae. — Tollatur astronomia, corruet navigatio omnis & mercatura; negligatur hydrostatica, cito fluctuum praeda erit, quae fluctibus non nisi arte erepta est, patria; arithmetica repudietur & mathesis, instrumentis suis omnes plane artes carebunt. Quid autem horum omnium in disciplinis moralibus? melioresne homines ex subtilibus illis de principio ac finibus boni justique disputationibus exstiterunt? justane tantum bella gesta sunt, aut lege, non vi inter gentes agi coepit, postquam traditum ubique & excultum fuit jus gentium? civitatumne denique veram felicitatem, non externum splendorem, non suam modo gloriam respexerunt, qui ex jure publico universali, quid officium exigat, didicerint imperantes.

Speciem veri aliquam habent, fateor A. A.! quae sic objiciuntur; sed nos illa species non decipiat. Admiremur, quae non raro & in infima plebe & apud incultas gentes deprehendimus virtutis egregia documenta, sed universe incultis hominibus cultiores praestare, quis neget? Historiam diversarum aetatum consulamus (nec enim in historia hominis anni, verum aetates, verum saecula computari debent) historiam, dico, consulamus, medium aevum, quin imo splendida ipsa antiquitatis tempora cum nostris temporibus comparemus, mores & ingenia populorum in legibus antiquis aliisque monumentis quaeramus; & si generi humano, si hominibus universe non profuisse moralium disciplinarum studia agnoverimus, illam ipsam lucem meridianam splendere negabimus, & vero ipsa veritas nos convin-

ce-

cere non poterit. Vitiorem isti exempla nobis opponunt Ita est, vitia erunt, donec homines, felicibus armorum successibus ebrios insolentesque victores & inflatas gentes omnis nobis exhibebit historia; sed frenum tamen aliquod injiciunt praecepta, & qui in ipsis adeo latrociniiis justis speciem quaerunt invasores satis exemplo suo docent quantum sibi ab emendatis opinionibus metuant. Sed rogando nobis respondere liceat, quos rogando illi aggrediuntur. Cultores artium ac disciplinarum, quas laudant, non defuerunt; earum progressus efferunt quotidie ipsi; ergone pauciora fuerunt aut leviora, quibus eorum disciplinae prospiciunt, incommoda? Ergone securi nunc sunt homines a periculis, quibus ante cultas has disciplinas erant expositi? Respiciant igitur patriam nostram, respiciant vi aquarum proxime praeterlapsa hyeme inundatas undique regiones, respiciant omnibus bonis exutos agricolas, respiciant tot parentibus orbatos liberos, respiciant tot carissima pignora plorantes familias, & modestiam discant moniti, qui aliorum infructuosam dicunt diligentiam. Neque vero vi torrentis se defendant. Hoc enim ipsum est, quod volumus. Aestuantes illi fluctus nobis animi impetus atque affectus sunt. Aestivis tranquillisque temporibus & eorum aggeres sufficiunt & praecepta nostra, tempestatum omnem vim, neque illi neque haec sustinent semper, & si inter bonos bene agere oporteat, agemissam objectionem faciamus, cui in rerum humanarum omnium imperfecta conditione solum sed infirmum fundamentum est.

Videamus igitur nunc id, quod caput isti esse dicunt, nimirum: incertum-

rumne aleo & vagum illud sit, in quo nostra disputatio versatur, ut doctrinae dignitatem sibi vindicare morales disciplinae plane nequeant.

Controversias nobis objiciunt, quibus, & antiquitus & nostra aetate, philosophorum familiae discernuntur. Quenam, inquiunt, aetas exstitit, qua de vestris illis disciplinis disputatum non fuit? — Apud veteres, Academici, Peripatetici, Stoici in diversas abierunt sententias, ut internas jam illarum scholarum dissensiones atque minus celebres philosophos omittamus. Post renatas litteras GROTIUS, PUFFENDORFIUS, HUTCHENSONUS, LEIBNITIUS, WOLFIUS, & vero nostra aetate KANTIUS, FICHTIUS aliique floruerunt; nec tamen de principiis illis & finibus boni justique & pulchri major nunc est consensus. Difficultates difficultatibus, dubitationes dubitationibus successerunt. Solis sibi veritatem innotuisse, omnes clamitant omnium familiarum sectatores, & quae applausu modo doctriae simul indoctaeque plebis excepta fuit doctrina, eandem mox ut absurdam vanamque sequens aetas ridet atque contemnit, ut in his, quod sibi constat, praeter puerilem fati philosophorum vanitatem, fere nihil inveniatur.

Favete linguis, vos qui sic disputatis. De doctrina loquimur non de moribus. Insolentem illam ac plebejam arrogantiam sophistarum, qui, se tantummodo sapere, sibi persuasum habent, quis defendat vel excuset? Ergo ullum vos ordinem noscitis, unde sibi personas quaerere nequeant comici? Ex formulis atque figuris mathe-

ma-

maticis qui vel omnem pulchri rationem, vel religionis adeo mysteria explicare voluerint, non defuerunt mathematici, nec de illis tamen nos loquimur.

Verum nec in ipsa re est, quod nos moveat. Ipsas dissensiones agnoscimus, sed propterea vagas adeo atque incertas disciplinas nostras esse, ut in his posita diligentia vana omnis atque inutilis sit, non videmus. Si enim certum vos dicitis, de quo nemo plane dubitet, incertum sane est, de quo diversae sunt sententiae; verum absurdam simul sic defenditis doctrinam, qui progressum nobis omnem praecluditis. Sin vero hoc vobis certum sit, quod ex firmis principiis, non ex vago hominum arbitrio pendeat, quid sibi velint, quae objicitis, non intelligo. Quis enim, quid in disciplinis verum atque certum sit, ex hominum imbecillitate, quis linguarum elegantiam ac rotunditatem ex balbutientium sermonibus aestimet? Ab opinionum fluctibus disciplinarum natura non pendet, nec profecto aut incertae sunt naturae leges, quibus coelestia corpora reguntur, aut incerta est astronomia, quamvis aliam PTOLEMAEUS, aliam COPERNICUS, aliam NEWTONUS, aliam alii viam secuti sint. — Deinde quales, quaeso, illae sunt, quas dicitis, controversiae? Utrum circa praecepta illae versantur & leges? utrum bonum aliis est, quod aliis malum dicitur? ne audacissimi quidem hoc affirmant. Si paucissima excipiantur (& sane nullum doctrinarum genus est, in quo non aliqua sit dissensio), qua tandem in doctrina magis convenient eruditi, quam in officiorum definitione philosophi, equidem plane

nescio. Agnoverunt hanc in praeceptis constituendis concordiam semper omnes; agnovit nuper etiam; quae Harlemi est, literatissimorum virorum societas, cum, in tanto de praeceptis consensu, quae causa fit dissensionum de principiis, quae fuerit. De causis igitur boni tantum dissentimus, quibus eadem fere est de bono sententia; quare faciendum hoc, fugiendum illud fit, disputamus, qui, quid fieri debeat & omitti, eadem fere ratione constituimus. Ipse igitur hic de praeceptis consensus eorum, qui diversas caeterum partes sequuntur, ad sanam vos rationem reducat. Quid enim excogitari firmiter, quid certius potest eo, quod scholarum omnium subtilitatibus, quod saeculorum omnium dissensionibus everti ac labefactari non potuit? Testes improbare, quos adduxistis ipsi, non potestis; disputant inter se, fatemur, qui morales disciplinas tradiderunt; verum ipsa dissensionum natura testatur, habere certum aliquod & stabile fundamentum nostras disciplinas, ex quo omnium haec aetatum atque scholarum convenientia explicari debeat, & si huc usque illud inventum non esse, controversiae istae doceant, non terrent illae profecto diligentiam nostram, sed augent, sed acuunt, sed incitant; ut paucas etiam, quae supersunt, de praeceptis dubitationes tollamus; a vero separemus, quae communi forte errore in doctrinam falsa irrepsert, & vero naturam illius, quod adesse omnes percipimus, quamvis cognitum nondum sit, tandem aliquando cognoscamus.

Verum fieri hoc posse isti negant, A. A.! verum deesse nobis vires disputant, quibus eo ascendamus, ubi externis sensibus locus plane
nul-

nullus est, verum phaenomenorum hac serie cognitionem omnem humanam circumscribi clamitant. De hoc igitur, quid sit, nunc vidcamus.

Nec tamen; quamquam & hoc recte quidam responderunt, commune illud repetemus: non omnium disciplinarum, quae morales dicuntur, eandem naturam esse, & prudentiam sane civilem, quam eodem vulgo nomine comprehendunt plerique, argumentis his peti non posse. Effugiendo adversarium fallere non decet. Philosophiam illi morum praecipue aggrediuntur, eandem & nos defendamus.

Sed ne in hac quidem disciplina verum videtur, quod ajunt, nullum plane hic experientiae usum esse. Undenam enim hic omnis disputationis nostrae principium, nisi ab hominis natura? Ab hac omnes incipimus & profecto vani omnes de bono, justo pulchroque sermones sint, nisi hominibus aliquid bonum, justum & pulchrum esse constituerit. Deinde ipsa haec nostri temporis disceptatio, utrum notiones illas boni justique ex suis ipsa formis ratio constituat, an ex perfectionis aut ordinis aut felicitatis aut necessitudinis notionibus colligat, aut tandem extrinsecus divina voluntate constitutas accipiat, qua quaeso ratione, nisi experientia quoque invocata teste, dirimatur? ut nunc eos taceamus, qui, uti ex felicitatis studio omnia derivant, ita ex sola fere experientia sapiunt, cum profecto felicitati quid humanae conducat, aliunde cognosci plane nequeat.

Verum proxima tamen doctrinarum nostrarum objecta non nisi ar-

gu-

gumentorum ferie cognosci posse urgent. Ita est, A. A! virtutem hanc & justitiam videre, audire, tangere non possumus, dimensionibus atque computationibus illas frustra subjicimus. Experientia, quae nos fines atque principia doceat bonorum, nulla est. Ergo cedamus jam, profligata causa, miseri philosophi; ergo humanitatem vestram & clementiam invocemus, victores! quorum formulis, quasi divinatoriis, omni plane spe dejecti sumus; at ex benevolentia particulam dignitatis aliquam nobis relinquit, qui integram illam & salvam argumentis vindicare ac defendere non possumus.

Arridetis; miseret vos conditionis nostrae? At non opus est nobis arroganti ista vestra misericordia. Superest, quo stationem tueamur ipsi. Sensibus externis doctrinarum nostrarum veritates non percipi dicitis? fateremur; sed agite, sensibus tantum illis, quid verum & certum sit, intelligi nondum docuistis. Huic igitur, antequam de victoria gloriemini, satisfacite officio; nec enim, donec praeter sensus illos nullam homini percipiendi facultatem esse demonstraveritis, aliquid haec argumenta vestra efficiunt. Tacetis? de responso cogitatis? Ergo pro vobis nos respondebimus; ergo, qui excipiendo defungi possumus rei, actoris difficiliore partes sponte suscipiemus.

Adfunt autem, adfunt profecto in homine, praeter illa, quae sensus externos dicimus, alia quoque percipiendi instrumenta; nec sane illis tantum facultatibus, quae cum cacteris animalibus nobis communes sunt, quibusque adeo multa nos animalia superant, homo censetur, quem praestare brutis omnes omnino aetates, omnes phi-

lo-

Isidororum familiae voluerunt. Sensus illos laudatis, verum ad corporis tantum perceptiones illi referuntur; ergo mentis ac rationis vim omnem vos tollitis? Sensibus singulas res observamus, verum earum seriem atque nexum, quibus experientia censetur, iisdem non percipimus; ergo vestram sibi ipsam repugnare rationem, ergo vestras vos ipsos disciplinas evertere non intelligitis, qui nexuum demum hac cognitione doctrinam aestimari nobis ipsi modo respondistis? At qua tandem ratione illos nobis esse sensus cognoscimus? Experientiam dicitis & conscientiam nostri: ad eandem illam experientiam atque conscientiam nos quoque provocamus. Nec enim res tantum externas videmus, sed earum quoque consequentia cernimus, principia, causas & progressus earum percipimus & a fortuitis necessaria, a singularibus universalia separamus. Undenam vero haec, nisi & mente quaedam percipiamus, omnia? Sin vero ex ipsis moralibus disciplinis exempla velitis, undenam quaeso communem illam boni pulchrique approbationem atque admirationem adeo explicemus, nisi, veluti corporis oculis colores discernimus, ita actionum quoque vel pravitatem vel honestatem mentis quasi oculis secernamus.

At vero quid ex nostris doctrinis arguimus, non solis sensibus verum atque certum agnoscitur? Ad suas ipsi disciplinas advertarii respiciant. Earum quamnam quaeso dicunt certissimam? Mathematicam. Recte sane; quis enim in hac adeo certa omnia praedicari nescit, ut in proverbium fere mathematica veritas abierit? Unde-

C

nam

nam vero certum hoc, quo certius plane nihil habetur? Utrum ab experientia forte & sensibus? Aequales omnes omnium circulorum radios utrum ex observatis demum atque comparatis, quae in tabula describantur, circulis cognoscimus? Nemo dixerit. Paucos tantum circulos recipit tabula, & quae de his forte valeant, in omnibus propterea necessaria non sunt. Verum ex quonam igitur fonte certum hoc derivatur? Dicamne A. A.? Quoniam nullus plane hic sensibus atque experientiae locus est; quoniam non in figuris, quas cernimus, verum in earum notionibus exponendis disciplina veratur. Aequales sunt omnes circulorum radii, quia aequalitate demum hac circuli notio censetur. De omnibus illud circulis valet, quoniam sine hac aequalitate nullum plane circulum mente nostra agnoscimus. Notionum, non rerum imagines, istae lineae repraesentant, nec in toto hoc rerum creatarum mundo aut punctum mathematicum, aut infinitam divisionem oculis cernimus. Verbo: mente hic peraguntur omnia; praeclari, qui vel oculis plane caruerint, non defuerunt mathematici; nec profecto superest aliquid, quo se tucantur, quo sibi constant isti, quam ut vel aliam nobis, praeter eam, quae sensibus percipitur, veritatem concedant, vel incertius nihil illa mathematica sua veritate esse agnoscant atque fateantur.

Prius eligunt A. A.! nolunt scilicet suarum disciplinarum fundamenta evertere. Prudenter sane; verum sic & nos tandem eo pervenimus, ad quod omnis haec orationis pars tendebat; nec profecto

jam

jam aliquis est, qui vel propter illas, quas nobis objecerunt, controversias, vel propter diversos cognitionis fontes, disciplinas omnes morales vanas & inanes dicat.

Unum tamen adversariis superest etiam nunc refugium, & salutis quasi palladium, ad quod, caeteris jam relictis praefidiis, recurrunt; hoc etiam utrum expugnari possit, videamus.

Quale autem illud est, quod volunt? Nempe tritum illud puerorum, qui, cum aliena crepundia contemnere non audeant, sua tamen multo esse pulchriora praedicant. Cum enim plane incertam esse nostram rationem docere non possint, suas tamen multo esse certiores disciplinas nunc defendunt. Quasi vero in his certum non sit, quod incertum dici nequeat, aut certo aliquid certius esse possit. Verum sit ita; risu sane digna est puerilis haec inter eruditos acmulatio ac superbia; sed ridiculo etiam certamini nos subtrahere nolumus, ut ne quid isti se habere putent, quo recte gloriantur; sed, quo nomine incertas non esse disciplinas nostras jam docuimus, eodem ne minorem quidem earum firmitatem esse, quam quae in caeteris cernitur, nunc defendimus.

Controversias nobis objecerunt. Ergo minores forte aut leviores in disciplinis physicis, in chemia, medicina, vel astronomia adeo, lites atque sententiarum diversitates fuerunt? Ergo adeo nos hebetes illi & in suarum doctrinarum historia hospites putant, ut ne nomina quidem, in chemia STAHLII atque LAVOISIERII, in medicina BOERHAVII atque BROWNI, in astronomia PTOLEMAEI atque COPERNICI

nobis nota sint? Ergo ad certas ibi leges primaque principia ita omnia reducta sunt, ut incerti atque indefiniti non multum superfit, & de magis universalibus principiis invenicndis nulli plane cogitent? — Sed in mathefi tamen, quales tandem diffenfiones intelligamus, rogant, et doctrinae incrementa praedicant, quae nos controversias dicimus. — Fatemur, in *pura*, quam vocant, mathefi locus esse diffenfionibus vix poteft. Quis autem mathefeos fructus est, nifi ad res & negotia vitae communis applicetur? Etiam de virtutis & perfectae civitatis *idea*, quam philosophi, PLATONIS exemplo, dicunt, lites fere nullae sunt. In quotidiana vita vagam esse nostram doctrinam reprehendunt, applicatae demum mathefeos exemplum nobis iuste opponunt. De hac vero & disputari posse & revera disputatum esse, quid exemplis affirmare necesse est? Recentiores sunt de optimis contra vim aquarum praesidiis vel doctorum virorum controversiae. Non pauca sunt, quae, cum omnibus numeris absoluta videantur in tabulis, usui tamen non sufficiant instrumenta; & profecto ipsi adeo adversarii affirmare non audeant, minori opus esse prudentia, si ex lineis illis atque computationibus quid ad artes transferatur, quam si de nostris in civilem vitam transferendis praeceptis agatur. — Quae vero incrementa vocant disceptationes suas, age, sunt ejusmodi; nec enim in verbis difficiles sumus. Quidni autem in nostris etiam disciplinis idem responderi possit? nempe de ipsis illis incrementis apud nos disputari respondent, cum apud se, qui aut STAHLII partes post LAVOISIERIUM, aut pristinam de motu corporum coelestium doctrinam,

post

post COPERNICUM, KEPLERUM & NEWTONUM sequantur, nulli sunt. In omnibus igitur disciplinis, quarum vos patrocinium suscipitis, viri acutissimi! num idem verum est? At de BROWNIANIS tamen istis in medicina incrementis eadem non est omnium sententia; quin antiquam in Astronomia rationem defendisse D'AGUILAM nostra nos aetate vidimus. Sed his causam vindicare nolumus. Verum sit, quod dicitis; firmiores hinc vestras disciplinas esse non video, nisi simul adeo esse certa nova haec incrementa demonstraveritis, ut certiora detegere nunquam alii possint. Hoc autem cum demonstrare nequeatis, ideoque apud vos etiam opinionum illa atque controversiarum serie, non adeo quid verum, quam quid falsum sit, cognoscatur; agite in eundem dignitatis gradum nobiscum descendite; nam & nos virium nostrarum modum, atque multarum sententiarum vanitatem hisce vicissitudinibus detexisse nemo negaverit. — Erroribus detegendis sapimus omnes &, si pristinos errores forte novi sequantur, si in alios scopulos, aliis evitandis, incidamus, non rideamus nos invicem, verum sustineamus. Quo plures invenerimus scopulos, eo melius mare, quod navigamus omnes, cognoscimus, eoque major spes est, fore, ut, quam nos frustra quaesivimus ad veritatem viam, tandem aliquando, nostris edocta naufragiis, felicior inveniat posteritas.

At vero falsum hoc & verum se facilius atque certius discernere urgent. Etiam ultimum hoc quale sit attendamus.

Firmiorem suarum cognitionum naturam esse volunt. Igitur plures illis aut meliores cognitionum fontes & quasi testes veritatis esse

debent, quam quidem nos habemus; verum hoc equidem non video. Cognoscendi instrumenta laudant sensus, rationem, experimenta. Sensibus primum res esse atque diversas perceptiones excitari, quibus diversitas rerum aestimatur, agnoscunt. Ratione, quae sensibus cognoverint, componunt, comparant & ad generalia referunt praecepta, quae singularibus abstrahendis constituuntur. Experimentis vero, utrum in communi quoque vita usui esse possint sua praecepta, quae ratione constituta sint, efficiunt. Praeclare sane & prudenter. Ex omnibus autem his quid tandem, quaeso, moralibus disciplinis decet? Sensibus externis rerum diversitates illi percipiunt; interno quodam sensu ad aliarum actionum comprobationem, ad aliarum reprehensionem, homines duci, nos supra docuimus. Ratione singularibus rebus generalem legem illi constituunt; ratione, quid tandem illud sit, quod in singulis vel reprehendimus vel laudamus actionibus, constituere nos conamur. Experimentis decreta rationis denuo cum sensibus, a quibus inceperunt, illi conferunt; eadem experimenta nos instituimus, ubi rationis illa in generali quodam principio constituendo conamina cum primis illis atque spontaneis de bono iustoque judiciis comparamus: nec sane adeo istos in nostris disciplinatis hospites putamus, ut nesciant, propterea tantum multas explosas fuisse atque proscriptas sententias, quod obscuris illis notionibus & quasi ideae cuidam virtutis vel iustitiae satis convenire visae non fuerint.

Sensibus itaque sensus, rationem rationi, experimenta experimentis

op-

opposuimus, nec profecto superest aliquid, nisi graviores esse testes dicant, qui majori numero nequeunt gloriari.

Sed rationis in utroque disciplinarum genere eadem plane partes sunt, sed in experimentis quoque eandem utrique viam sequimur, eo redeuntes, a quo singulis fuit principium. Ubinam igitur hos eorum testes meliores inveniamus, qui neque fallant unquam neque corrumpantur? Nempe internum illum, quem diximus, sensum aliquando sic falli dicunt, ut cum externis ille sensibus comparari plane nequeat. O miram hominum acutissimorum contumaciam & vero voluntariam quasi coecitatem! Perceptiones internas, quas in omnibus hominibus, vel minime excultis, actionum cum lege quadam honesti & justi convenientia excitat, testes admittere nolitis, nec tamen idem plane vestris objici testibus vitium posse videtis, quo nostros aggredimini? Ergo aliunde vos, quam ex perceptionum diversitate rerum differentias cognoscitis? Ergone sensuum sibi semper constant testimonia, neque corporis morbo saepe hi corrumpuntur, uti affectibus, quibus fere animus aegrotat, illius non raro corrumpi judicia concedimus? Ergo nulli sunt, de quibus physici loquuntur, lusus optici; nec ad sensus maxime & oculorum testimonia provocarunt, qui COPERNICI novam doctrinam impugnarunt? Ergo vestrum denique multi difficillimam observandi artem non dixerunt, & vel ipsi nos nuper de BOYLIANO experimento gravissimorum virorum diffensiones non audivimus?

Dicamus tandem, uti res est; si primis tantum illis perceptio-

ni-

nibus superent homines, sane vix esset, quod se scire & cognoscere recte gloriarentur. — Falli saepe sensum illum moralem, quem in homine deprehendimus quotidie, damus, sed neque huic soli doctrinam boni vel iusti nunc superstruit quisquam, neque certius physicarum doctrinarum fundamentum in externis esse sensibus potest. Comparando demum, abstrahendo atque componendo cognoscimus utriusque; & si tunc demum certo se aliquid scire illi jure suo dicant, cum, quae sensibus percipiuntur, postquam ea rationis ope ad generalem legem reducta sunt, denuo sensuum perceptionibus, in singularibus, quae hac lege regantur, phaenomenis respondeant; ejusdem laudis etiam nos tandem participes esse finant, qui perinde ex singularibus illis honesti justique perceptionibus generales leges constituimus, sensumque illum ratione, & rationis praecepta sensu illo corrigimus, ut tunc demum doctrinam sibi constare dicamus, si, quae cuncti sponte probant, ea ad generalem reduci legem queant, & quas generales leges ratio constituit, in singularibus omnibus causis sponte omnibus probentur.

Quid autem, haec si vera sint A. A.! quid tandem superest, quo ulterius disciplinarum moralium dignitatem vindicemus? De omnibus, quae quidem nobis innotuerunt, adversariorum argumentis disputatum est. Nempe ulterius etiam progrediendum est, ut quam propositis argumentis frustra defendi sententiam docuimus, eam sine repugnantia vix cogitari posse nunc videamus, cum profecto vel incerta, vel reliquis etiam disciplinis incertior esse ea disciplina nequeat,
cui

cui omnium fere maximam firmitatem tribui & conscientia jubet, & humanae naturae postulat praestantia.

Nec sane ea maxima hominis excellentia est, quamvis & hoc sit eximium, quod aut formae elegantia, aut cogitandi comparandique facultate, aut solertiae acumine caeteris animalibus antecellat: cum ad externam fere vitam dotes illae referantur.

Majus est & vero longe maximum supremac naturae beneficium ratio illa & moralis quasi natura, qua bonum justumque non tantum agnoscimus, verum ad bonum quoque & justum obligamur; quam in se non tantum boni omnes, sed vel pessimi quique venerantur; qua non tantum externi hujus mundi, verum & mundi quasi coelestis cives sumus, qua denique non tantum brutis omnibus praestantiores, verum divinitati quasi affines reddimur.

Sed praeclaram hanc nostrae naturae conditionem, quam omnes plane omnium aetatum philosophi laudibus extulerunt; sed hanc excellentiorem civitatem, quam non spatio vel tempore definitam, non animalibus omnibus communem, sed aeternam sed homini propriam dicimus, qualem quaeso animo nobis & cogitatione informemus, nisi certissima simul moralium disciplinarum fundamenta esse agnoscamus.

Quid enim? Duplex homini persona foret, & tamen unius tantum personae necessitatibus natura prospexisset? Quid? non hominis illa vita foret, quam vel plantis vel animalibus natura de-

D

dit,

dit, & tamen in omnibus, quae ad vitam moralem & vero vere humanam referantur, certum nihil atque firmum haberemus? Quid? non hujus tantum mundi finibus hominis excellentia circumscriberetur, & tamen, ad externarum modo rerum cognitionem instructi, alterum illum & vero longe praestantiorum vitae scopum neque attingere neque cognoscere adeo possemus; verum, ad virtutem & justitiam nati, virtutis illius & justitiae summas leges frustra semper quaereremus? — Repugnantius nihil dici vel cogitari posse intelligitis. Auditores! ut adeo, si, humano generi rationem, quae ad bonum nos justumque ducat, denegare, absurdum summo jure dicatur, agnitae rationi evidentiam & vero omnium maximam firmitatem non tribuere, improbum plane, ac tam nobis quam supremae rationi injuriosum sit.

Habetis. A. A. O. O.! quae, de moralium disciplinarum dignitate ad caeteras disciplinas comparata, mihi contra multorum reprehensiones dicenda videbantur. Inter omnia autem, quae de hac re gravissima dicentem oratorem sustinuerunt, mihi que deficienti animum addiderunt, nihil certo fuit, quo magis ad hanc suscipiendam causam permotus sum, quam vestra quidem, Viri gravissimi, Regiae hujus Universitatis Curatores! auctoritas, ut sane, perorata jam causa, sponte ad vos recurrat oratio, qui, praeclaris conditionibus hanc mihi stationem offerendo, si forte justo melius de me meisque studiis, at, ex rei tamen veritate, de excellentia ac dignitate disciplinarum, quas mihi commisit tradendas, judicatis. Unum hominem,

ut

aut praestantissimum atque doctissimum, in praesenti jurispruden-
 tia atque disciplinarum politicarum conditione, omnibus harum dis-
 ciplinarum partibus, sufficere non posse, jam pridem, revocato PES-
 TELIO censuistis; ac profecto, praeter philosophicam de universo
 jure naturali disputationem, adeo multae nostris his diebus extiterunt
 disciplinae, aut non cognitae antea aut separatim non traditae, ni-
 mirum juris publici, quod cum a natura, tum a legibus cujusque civi-
 tatis descendit; juris gentium, necessarii quoque & voluntarii, quod ex
 gentium inter se necessitudinibus ac foederibus oritur; rei diplomati-
 cae, quae quasi practica juris gentium pars est, ac statistices, quae
 in aestimandis atque comparandis civitatum viribus tam internis quam
 externis versatur, ne de subsidiariis disciplinis, de genealogia, de chro-
 nologia ac universa plane historia dicamus; ut si quidem illae in
 Academiis tradendae sint, has omnes qui jungat & vero conjun-
 gere possit, fere nullus inveniatur. Quodcumque igitur dilectissimo-
 rum studiorum causa dixi, illud non mihi tantum meisque illis stu-
 diis, sed & vobis maxime, harum disciplinarum vindices gravissimi!
 deberi censui. — Verum de me quoque pauca dicere & locus ju-
 bet & dicendi opportunitas. — Conditionem hanc me nunquam
 ambiisse notum est: & sane erant Amstelredami multa, quae uti
 semper mihi gratam illam stationem reddiderunt, ita nunc etiam
 animum nescio quo desiderio percellunt. — Urbem reliqui, sua-
 vissimis infantiae ac juventutis recordationibus caram. — Amicis
 valedixi integerrimis ac multorum annorum usu cognitis. — Cog-

natos atque affines desidero mihi junctissimos. — Laboris atque dignitatis socium amisi illum, quem ego, uti juvenis, non praeceptorem, sed patrem habui, ita vir, non collegam, sed fratrem expertus sum. — At vicistis tamen vos, Viri optimi! neque id praeclaris, quas mihi obtulistis, conditionibus, nam & nunc eo nomine utra statio utri debeat praeferrī nescio; verum benevolentia vestra vicistis & amica hac perseverantia, cui non respondere impium videbatur. Nec tamen deest, quod vobis debeam. Studiis me meis plane reddidistis, ut his folis vitam dare mihi liceat; honoris eo loco me posuistis, ut magis honorificus plane nullus sit; incertisque tandem rerum civilium vicissitudinibus ita me eripuistis, ut quasi in portum venisse videar. Oblatum itaque munus non aggredior tantum, verum lubens ac pro tantis beneficiis gratus aggredior. Universitati huic vestrae, & vero nunc meae quoque, totum me trado. PESTELIO me successorem dedistis; illius me exemplum incitabit, ut, quam ab eo, non tantum disciplinae, de quibus dixi, verum & haec Universitas & Patria consecutae sunt gloriam, non dicam amplificem aut sustineam, sed pro virili vindicem ac defendam. Qua quidem in re si mei vani penitus conatus non fuerint, tunc demum jure meo me petiisse credam, ut eadem porro me benevolentia prosequamini, quam in hac offerenda conditione expertus sum.

Florem vero ac gloriam hujus Universitatis qui quaeso memorem, ut non sponte & mei & omnium oculi ad vos se convertant, Viri Clarissimi! quarumvis disciplinarum in hac Academia Profes-

so-

fores doctissimi! Igitur Vos quoque meam nunc orationem compellare ne dedignemini. Inter plures, quae meum huc veniendi consilium firmarunt, etiam pristinas cum nonnullis Vestrum necessitudines fuisse, palam profiteor. Grata movit me benevolentiae recordatio, qua discipulum quondam suum, elegantissimus WYTENBACHIUS profecutus fuit. Maximam, dilectissime SIEGENBEEKI! apud me vim habuit arctum illud amicitiae vinculum, quod a prima inde juventute nos conjunxit. Fratres nos, nisi natura at animorum affinitas constituit; fratrem me fraterno te amore excepturum esse, non sperabam, sed confidebam; ut affines omnes mihi amittere non viderer, qui te hic haberem. Sed quid singulares ego necessitudines narro, qui ab omnibus vobis, Viri clarissimi! ita exceptus sum, ut a familiaribus familiaris comiter magis ac benevole excipi non potuerit. Humanitatis illius ac benevolentiae quantum sit pretium, probe sentio. Absentis admirationem saepe moverunt absentium vestrum eruditio & elegantia, praesentis acclamationem praesentium usus atque consuetudo excitabunt. His ut me dignum reddam, omnibus viribus nitar; & profecto gratius mihi ac jucundius nihil esse poterit, quam si, quem collegae collegam humane recepistis, eundem amici amicum benigne omnes assumatis.

Nec tamen, quod mihi cum nonnullis Vestrum arctius muneris vinculum est, hic silentio praeterire aut volo aut possum. Quem vero hic prius compellem, quam te, HAGEMANNE! vir eruditissime! cui mecum Philosophicae atque politicae Juris prudentiae partes

commiffae funt. Doctrina tua & in omni hiftoria eruditio uti cognita est, ita te potiffimum ftudiorum quafi focium me inveniffe gaudeo. Indivifam nobis provinciam hujus Academiae moderatores dederunt, ut amicitiae atque concordiae locus foret. Inanem illos fpem non concepiffe, eventus docebit, nam & eximiam tuam humanitatem laudant omnes, & tibi ego animum offero ab omni discordia & invidis eruditorum altercationibus alienum. Itaque conjunctis viribus eo tendamus, quo fingulis in praefenti doctrinarum conditione pervenire vix datum est. Quod in me est, certe non committam, ut te unquam tuae erga me benevolentiae poeniteat.

Sed neque vos hic mihi praetermittendi eftis viri doctiffimi, KEESSELI atque SMALLENBURGI! — Studiis me meis reddi tum effe gaudeo, Juris Civilis tradendi officium huc usque mei muneris partem fuiffe, femper gratus recordabor. Sordere fine philofophia jus civile, vos mihi conceditis; quantum luminis atque splendoris ab accuratiori Juris Romani ftudio jus naturae accipiat, expertus vidi. Veram atque cruditam sine Romano jure nullam unquam effe jurisprudentiam poffe, certo certius mihi perfuafum est. Unicum hoc atque arctiffimum, quo cum litteris elegantioribus noftrae disciplinae junguntur, vinculum ut novitatum nulla cupidine unquam dirumpatur, ardentiffime opto. Vires itaque jungamus, laboris atque votorum focii. Jurisprudentiae incrementa curamus omnes, nec de his incrementis est quod desperemus, fi non invidas atque altercantes, fed concor-

des

des & amicas forores esse philosophicas atque hiftoricas juris disciplinas, exemplo nostro probaverimus.

Atque hic quidem, novo jam professori mihi compellendi forent illi, a quibus instituendis summam mihi voluptatem, & spero, & promitto; sed quid hoc loco discipulos ego cogitem praeceptor, quin simul, quantum ipse discipulus illis debeam, qui studiorum mihi duces fuerunt, grato animo recorder? Ignostatis itaque A. A. quaeso, si, quod consuetudini non convenire equidem bene scio, illud tamen pietati dandum; temere censuerim. — Quomodo enim hic praesentes vos viderem, duumviri carissimi, CRASSE atque BOSSCHI! neque vobis quantum debeam, non vestra quidem, sed mea causa memorem. — Accipe igitur, accipe denuo, dilectissime CRASSE! integerrimas, quas tibi pro omnibus, quibus me semper cumulasti, beneficiis solvo gratias. Tuum enim hoc totum est, quod hoc loco, quod PESTELII cathedra indignus visus non fuerim. Praeceptor tibi juvenis palam valedixi, vir collegam te in publico salutavi, absens ut absentis mox amicitiam conferves, coram omnibus precor. — Neque vero tibi minus hoc dictum volo, optime BOSSCHI! Inter Curatores, qui honoris hoc loco me posuerunt, te nominatim non compellavi, cum ab omnibus deliberationibus tete, avunculum, abstinuisse, quoties de me, nepote, vocando ageretur, noverint omnes; amicum tamen & studiorum ducem silentio praeterire non possum: nam & is tu mihi semper fuisti, a cujus sermonibus nunquam nisi melior & doctior recessi, & a te maxime ardentissimum illum erga Grae-

cas

cas & latinas litteras amorem concepi, qui mihi inter summas vitae voluptates est. Consuetudinem tuam non nisi cum desiderio summo reliqui, amissae consuetudinis solatium absentis amorem fore etiam atque etiam spero.

Nunc vero, qui discipulus ipse pietati satisfeci, ad vos me converto, optimi atque lectissimi juvenes! quibus non civibus tantum, verum & ornamentis jure haec gloriatur universitas. — Disciplinarum, quas tradendas nunc suscipio, praestantiam & summam, non tantum in juris studio, verum in omni vitae genere, utilitatem laudare neque meus fert animus, nec profecto id ea in Universitate necesse est, quae docentem PESTELIUM audivit. Eandem, quam nunc suscipio, provinciam (Harderovici per septennium summa cum voluptate sustinui; eandem, nisi majorem quoque, hic voluptatem fore, non spero, sed diligentia vestra atque morum honestate, quibus jure gloriamini, fretus confido. Doctrinas mihi commissas ita vobis tradam, ut, qui nulli plane philosophorum familiae me adscriptum volo. Horatiani praecepti memor neque in ullius magistri verba ipse juro, neque ut a discipulis juretur, exigo. Qualis nostrarum disciplinarum conditio & antiquitus fuerit & vero nunc etiam sit, quantum potero, exponam. Quid ex his verum vobis videatur, statuetis ipsi, nec enim in philosophia auctoritatibus sed rationibus standum esse puto. De reliquo novum vos studiorum ducem atque socium accipite, cui discipulorum commodis ac honestis omni-

bus

bus desideris nihil carius esse, illi inter vos testentur, qui me praeceptorem jam experti sunt.

Quod superest Deum O. M. precor, ut & vobis, juvenes ornatissimi! & vero nobis quoque eam tandem rerum conditionem restituat quae, pacatis Europae gentibus, pristinam literis omnibus dignitatem, pristinam patriae nostrae fortunam reddat.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

